

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА	Менеджмент соціальної сфери
ПРОГРАМА	
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 – Управління та адміністрування
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	073 – Менеджмент

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему: «Організація інклюзивного навчання в системі загальної
середньої освіти»

здобувача Ядренцевої Дар'ї Олексіївни

Науковий керівник, к.е.н., доцент: Варіс Ірина Олександрівна

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: доктор економічних наук, професор Лопушняк Г.С.

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет управління персоналом соціології та психології

Кафедра управління персоналом та економіки праці

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Менеджмент соціальної сфери
073 - Менеджмент

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
 освітньо-професійної програми

О.В. Кир'янова

& □ □ &

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Г.С. Лопушняк

& □ □ &

20__ р.

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Ядренцевої Дар'ї Олексіївни

□ □ □ &

очної (денної) форми навчання

□ & □ □

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему **«Організація інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від " _____ " _____ 20__ р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах законодавчо-нормативної бази України

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ | Організація інклюзивного навчання в системі загальної середньої

(Назва розділу)

Розділ 2	Аналіз стану інклюзивного навчання в системі середньої освіти України
(назва розділу)	
Розділ 3	Рекомендації щодо вдосконалення організації інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти
(назва розділу)	
Об'єкт дослідження:	інклюзивна освіта в системі загальної середньої освіти в Україні
Предмет дослідження:	сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів організації практик інклюзивної освіти в системі загальної середньої освіти в Україні
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	комплексний аналіз організації інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні та розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Аналіз інклюзивної освіти в Україні, вивчення теоретичних підходів до організації інклюзивного навчання, огляд законодавчої бази та політик у сфері інклюзивної освіти
У розділі 2	Аналіз статистичних даних щодо розподілу учнів з особливими потребами в загальноосвітніх закладах, вивчення причин, що впливають на їхню успішну адаптацію, та оцінку ефективності інклюзивних практик, спрямованих на забезпечення якості навчання та соціальної інтеграції учнів з особливими потребами
У розділі 3	Формування основних напрямів та розробка авторських пропозицій щодо підвищення рівня організації інклюзивної освіти

**Завдання підготував
науковий керівник**

Варіс І.О.

«_____» _____

р.

«_____» _____

20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

Ядренцева Д.О.

«_____» _____

р.

«_____» _____

20__ р.

Реферат

Організація інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти

Робота складається з 3 розділів, у першому, другому та третьому розділах по два підпункти. Перший розділ висвітлює теоретичні аспекти теми Організації інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти, другий розділ є аналітичним, третій - рекомендаційним. Обсяг дипломної роботи - 56 аркушів, включаючи список використаних джерел. У дипломній роботі є 4 таблиці, 3 діграми, 1 рисунок та використано 23 джерела.

Об'єктом дослідження є інклюзивна освіта в системі загальної середньої освіти в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів організації практик інклюзивної освіти в системі загальної середньої освіти в Україні.

Метою роботи є комплексний аналіз організації інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні та розроблення пропозицій щодо його удосконалення. Дослідження спрямоване на визначення поточного стану практик інклюзивної освіти, викликів та можливостей, пов'язаних із забезпеченням інклюзивної освіти в Україні, а також потенційних рішень та стратегій для просування інклюзивної освіти в цьому контексті. Дослідження зробить внесок у триваючу дискусію навколо інклюзивної освіти та надасть інформацію, яка може бути використана для формування політики та практики у сфері освіти в Україні.

Завдання дослідження полягають у наступному:

- визначити особливості та виклики інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти;
- дослідити державну політику у сфері інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти;
- проаналізувати показники інклюзивного навчання в Україні;
- оцінити стан інклюзивного навчання в системі середньої освіти України;

- вивчити зарубіжний досвід розвитку інклюзивної освіти;
- розробити проєкт заходів щодо організації роботи інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.

Методи дослідження, які були використані при написанні роботи:

Метод дослідження "аналіз і синтез" використаний для детального вивчення та оцінки існуючих практик інклюзивної освіти в Україні. Було досліджено організаційні, законодавчі та політичні аспекти інклюзивної освіти в Україні, наявність і ефективність законодавчого регулювання щодо інклюзивної освіти, ролі та функції різних органів управління освітою, наявність програм та політик, спрямованих на підтримку інклюзивної освіти. Запропонування конкретних рекомендацій та розв'язки для покращення інклюзивної освіти в Україні було виконано за допомогою синтезу. Для порівняння існуючих підходів до організації інклюзивної освіти в Україні та інших країн, аналізу та узагальненню даних про стан інклюзивної освіти в Україні та визначення основних тенденцій у розвитку інклюзивної освіти було використано метод узагальнення. Табличний метод дослідження був використаний для збору та аналізу даних, які характеризують стан інклюзивної освіти в Україні. Цей метод дослідження дозволив систематизувати і порівняти інформацію з різних джерел, провести аналіз тенденцій, виділити основні фактори, що впливають на організацію інклюзивної освіти та визначити її переваги та недоліки. Графічний метод дослідження був використаний для наочного представлення даних, результатів дослідження та аналізу. Створення графіків та діаграм, щоб візуалізувати дані. Графіки змогли показати зміни у показниках протягом останніх років. Метод дослідження "опис" був використаний для різних цілей:

- опис інклюзивної освіти: використаний для детального опису концепції інклюзивної освіти та практичних підходів до реалізації інклюзивної освіти;
- опис проблем і викликів: дозволив ідентифікувати проблеми та виклики, пов'язані з організацією інклюзивної освіти в загальній середній освіті в Україні;

– опис успішних практик: використано для опису успішних практик та ініціатив, які вже були впроваджені в системі загальної середньої освіти в інших країнах з метою підтримки інклюзивної освіти.

Наукова новизна: Результати дослідження можуть допомогти покращити організацію інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні, оскільки ми пропонуємо нові підходи та методики навчання, які допоможуть забезпечити ефективне навчання для учнів з особливими потребами, з урахуванням їх індивідуальних особливостей та потреб.

Роботу завершено та захищено у 2023 році.

Ключові слова: Інклюзивне навчання, Організація, Система загальної середньої освіти, Учні з особливими потребами, Рівні доступності, Педагогічний персонал, Навчальне середовище

В і д г у к

про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача 4 курсу, 1 групи ОП «Менеджмент соціальної сфери»
факультету управління персоналом, соціології та психології

Ядренцевої Дар'ї Олексіївни

на тему: ***Організація інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.***

1. Актуальність теми: Інклюзія означає бути дійсно безпечним у безпечному середовищі, а спеціальні школи набагато безпечніші за звичайні. Інклюзивна освіта працює, коли учні з високими потребами отримують індивідуальну підтримку з помічником, щоб отримати доступ до загального навчання. Інклюзія – це безперервний перехід від загальної до спеціальної школи. Не всі учні можуть бути включені до основного курсу. Спеціальна освіта є інклюзивною, тому що якби не існувало спеціальних шкіл, багато дітей не отримували б освіти. Все це свідчить про важливість організації та розвитку інклюзивної освіти в Україні.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи:

- В 1-му розділі повно висвітлені теоретичні аспекти досліджуваної теми.
- Дотримано адресності наведеної в 1-му розділі КБР інформації: на кожне твердження, кожен цифровий матеріал та факт тощо є посилання з зазначенням автора та номера джерела в списку літератури. Є посилання на усі зазначені в списку літератури джерела.
- Критично проаналізовано наведену інформацію: кожне твердження, кожен цифровий матеріал, факт тощо проаналізовані з визначенням позитивних та негативних моментів.

- Наведено власну авторську позицію щодо критично проаналізованої інформації та способів розв'язання виявлених проблем.
- В розділі 2 використана тільки та інформація, яка сприяє досягненню цілей аналізу.
- Розділ 2 містить фактологічне підтвердження актуальності предмета дослідження для конкретної організації.
- Аналіз актуальності предмета дослідження та стану справ з досліджуваної теми представлений текстом, таблицями, рисунками та відповідними тлумаченнями і висновками.
- 2 – й розділ закінчується систематизацією виявлених проблем і причин.
- В 3-му розділі висвітлено усі можливі рекомендації щодо усунення виявлених у ході аналізу проблем. Усі рекомендації мають тісний зв'язок з виявленими в аналітичній частині КБР проблемами.
- У роботі дотримано логічності в ланцюгу тема-об'єкт-предмет-мета-завдання-висновки.
- Актуальність дослідження обґрунтована та пов'язана з об'єктом дослідження.
- Вступ та реферат містять усі необхідні елементи.
- Висновки повністю, але стисло відображають зміст КБР і власні здобутки автора щодо досліджуваної теми.
- Текст КБР та ілюстративні матеріали оформлено відповідно до вимог.

3. Наявність самостійних розробок автора. Підібрано інструментарій для аналізу. Здійснено аналіз стану інклюзивної освіти в Україні. Розроблено рекомендації щодо поліпшення організації інклюзивної освіти в Україні.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. полягає у розкритті сутності та значимості інклюзивної освіти. У даній роботі були проведені узагальнюючі аналізи щодо впливу інклюзивної освіти на

загальну середню освіту та суспільство в цілому. Зазначені переваги та виклики, що виникають під час організації інклюзивної освіти, а також висвітлені критерії вибору ефективної системи навчання, які мають практичне застосування в установах загальної середньої освіти.

У роботі було проведено аналіз, який має прикладне значення не для всіх шкіл та організацій, що прагнуть до впровадження інклюзивної освіти. Рекомендації, наведені в роботі, можуть бути використані в установах освітньої сфери з метою поліпшення інклюзивного середовища та розвитку індивідуальних можливостей кожного учня.

5. Наявність недоліків:

- Недостатньо використано репрезентативний масив сучасних класичних, полемічних вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, зокрема монографій, підручників, навчальних посібників та статей членів кафедри.
- Наявні стилістичні порушення оформлення тексту бакалаврської роботи.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота допущена до захисту з оцінкою **64** балів.

Науковий керівник доцент, кандидат економічних наук

Д □ Д □ &

_____ Варіс І.О.

& Д &

“ ____ ” _____ 20__ р

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну Бакалаврську роботу здобувача вищої освіти

Ядренцевої Дар'ї Олексіївни

Тема: Організація інклюзивної освіти в системі загальної середньої освіти

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення:

Тема "Організація інклюзивної освіти в системі загальної середньої освіти" є дуже актуальною і важливою у сучасному суспільстві. Розробка кваліфікаційної роботи на цю тему виявляється доречною, бо інклюзивна освіта стає все більш актуальною з точки зору забезпечення рівних можливостей для всіх учнів.

Якість проведеного дослідження:

Результати дослідження, які були викладені, відповідають реальній ситуації в системі загальної середньої освіти. Це свідчить про використання достовірної інформації під час аналізу ситуації та виконання дослідження в цілому. Запропоновані заходи, які були розроблені, є логічними та розумними.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи:

Автор добре зрозумів сутність і значення інклюзивної освіти, а також її місце у системі загальної середньої освіти. Робота починається з чіткого визначення поняття інклюзивної освіти, що створює міцну теоретичну основу для подальшого аналізу.

Зауваження:

Суттєві зауваження до роботи відсутні.

Практична значимість висновків і рекомендацій:

Практична значимість висновків і рекомендацій роботи полягає в тому, що вони надають конкретні і практичні інструменти та напрямки для покращення організації інклюзивної освіти в системі загальної середньої освіти

Рецензент:

Генеральний директор рукрутингово агенства «Дорогога Ukraine»

Скібська

Катерина

Олександрівна

(підпис, печатка)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	5
1.1. Особливості та виклики інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.....	5
1.2. Державна політика у сфері інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	21
2.1. Діагностика показників інклюзивного навчання в Україні.....	21
2.2. Оцінювання стану інклюзивного навчання в системі середньої освіти України.....	27
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	32
3.1. Зарубіжний досвід розвитку інклюзивної освіти	32
3.2. Проєкт заходів щодо організації роботи інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.....	40
Висновки	44
Список джерел	47

ВСТУП

Організація інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні є надзвичайно актуальною темою для дослідження з кількох причин. По-перше, інклюзивна освіта є фундаментальним правом усіх учнів, у тому числі з особливими освітніми потребами та інвалідністю. Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, яка зобов'язує країну забезпечити всім учням доступ до інклюзивної освіти. Тому важливо проаналізувати поточний стан практики інклюзивної освіти в Україні та визначити виклики і можливості, пов'язані з просуванням інклюзивної освіти. По-друге, в Україні відбувається процес освітньої реформи, спрямований на модернізацію системи освіти та приведення її у відповідність до європейських стандартів. Ця реформа включає в себе фокус на просуванні практики інклюзивної освіти та надання підтримки учням з особливими освітніми потребами. Тому своєчасним та актуальним є дослідження організації практик інклюзивної освіти в контексті цієї реформи. По-третє, впровадження інклюзивної освіти в Україні стикається зі значними викликами, серед яких обмеженість ресурсів, негативне ставлення до учнів з особливими потребами, недостатній рівень підготовки та підтримки педагогів. Таким чином, існує нагальна потреба дослідити поточний стан практики інклюзивної освіти та визначити бар'єри, які перешкоджають впровадженню інклюзивної освіти в Україні.

Питання організації та забезпечення інклюзивної освіти вивчали як зарубіжні так і вітчизняні вчені та дослідники, а саме: Al-Shammari Z., Kim Y., Гевко І., Колупаєва А., Кудярьська Т., Порошенко М. [3; 8; 16; 18; 19; 26]

Загалом, організація інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні є надзвичайно актуальною та важливою темою для дослідження, що має значні наслідки для політики та практики у сфері освіти в Україні.

□ □ □ є комплексний аналіз організації інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні та розробка пропозицій щодо його удосконалення.

□ дослідження полягають у наступному:

- визначити особливості та виклики інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти;
- дослідити державну політику у сфері інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти;
- проаналізувати показники інклюзивного навчання в Україні;
- оцінити стан інклюзивного навчання в системі середньої освіти України;
- вивчити зарубіжний досвід розвитку інклюзивної освіти;
- розробити проєкт заходів щодо організації роботи інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.

□ в даній дипломній роботі є інклюзивна освіта в системі загальної середньої освіти в Україні.

□ в цій дипломній роботі є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів організації практик інклюзивної освіти в системі загальної середньої освіти в Україні.

□ , які були використані при написанні роботи:

Метод дослідження "аналіз і синтез" використаний для детального вивчення та оцінки існуючих практик інклюзивної освіти в Україні. Запропонування конкретних рекомендацій та розв'язки для покращення інклюзивної освіти в Україні було виконано за допомогою синтезу. Для порівняння існуючих підходів до організації інклюзивної освіти в Україні та інших країн, Аналізу та узагальненню даних про стан інклюзивної освіти в Україні та визначення основних тенденцій у розвитку інклюзивної освіти було використано метод узагальнення. Табличний метод дослідження був використаний для збору та аналізу даних, які характеризують стан інклюзивної освіти в Україні.. Графічний метод дослідження був використаний для наочного представлення даних, результатів дослідження та

аналізу. Створення графіків та діаграм, щоб візуалізувати дані. Графіки змогли показати зміни у показниках протягом останніх років. Метод дослідження "опис" був використаний для різних цілей: опис інклюзивної освіти, опис проблем і викликів та опис успішних практик

У роботі були використані такі методичні підходи: аналіз літературних джерел, компаративний аналіз, документальний аналіз та концептуальний аналіз

□ : Результати дослідження можуть допомогти покращити організацію інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні, оскільки ми пропонуємо нові підходи та методики навчання, які допоможуть забезпечити ефективне навчання для учнів з особливими потребами, з урахуванням їх індивідуальних особливостей та потреб.

□ : Результати дослідження дають можливість розширити теоретичну базу інклюзивної освіти, оскільки дослідження допомагає з'ясувати фактори, які впливають на організацію інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.

□ : Результати дослідження можуть бути корисними для вчителів та педагогічних працівників, які працюють з учнями з особливими потребами, оскільки дослідження пропонує переосмислити підхід до інклюзивного навчання, яке може бути застосоване у практичній діяльності.

□ : Результати дослідження можуть бути використані в практиці організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх закладах в Україні. Органи управління освітою та заклади освіти можуть використовувати результати дослідження для покращення програм навчання та організації навчального процесу для учнів з особливими потребами.

Отже, робота має наукову новизну та значущість, оскільки пропонує нові методики та підходи до організації інклюзивного навчання, що можуть допомогти покращити якість навчання для учнів з особливими потребами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Особливості та виклики інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.

Державою визначене таке поняття інклюзивного навчання: Інклюзивне навчання — система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

Інклюзивне навчання часто вважають альтернативою інтернатній системі, за якою діти з особливими освітніми потребами навчаються в спеціальних закладах освіти та змушені проживати в інтернатних відділеннях при них через їх територіальну розгалуженість. Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії.» [21].

Інклюзивна освіта - це підхід до навчання, який має на меті надати кожній дитині, незалежно від її походження, здібностей чи інвалідності, можливість повноцінно брати участь у навчанні та розвитку. Це підхід, який визнає і цінує різноманітність, а також сприяє формуванню почуття спільноти і приналежності серед усіх учнів. Цей критичний аналіз розгляне концепцію інклюзивної освіти в Україні, спираючись на сучасні наукові публікації. Будуть розглянуті ключові елементи інклюзивної освіти, основні принципи, цінності та завдання інклюзивної освіти, а також виклики та загрози інклюзивній освіті в Україні та її поточний стан.

Колупаєва А. та Таранченко О.М. у науковому дослідженні провели аналіз історико-педагогічних підходів до «залучення осіб з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітнє середовище. Досліджено понятійно-термінологічне поле інклюзивної освіти, проаналізовано міжнародне та

українське законодавство щодо навчання осіб з обмеженими можливостями здоров'я.» Також вивчено генезис, тенденції та виявлено «проблеми становлення інклюзивної освіти в країнах Західної Європи та Північної Америки.» Також було досліджено особливості впровадження інклюзивного навчання в національну освітню систему та представлено теоретико-експериментальну модель інклюзивної освіти в Україні. [18]

На нашу думку, вивчення генезису, тенденцій та виявлення проблем становлення інклюзивної освіти в країнах Західної Європи та Північної Америки може бути корисним з кількох причин:

- □ □ : Вивчення становлення інклюзивної освіти в розвинених країнах може надати цінні висновки і рекомендації для впровадження інклюзивної освіти в інших регіонах. Відомості про успішні практики, виклики та навчальні програми в цих країнах можуть стати важливим джерелом натхнення та підґрунтям для розробки власних стратегій інклюзивної освіти.
- □ : Вивчення інклюзивної освіти в розвинених країнах дозволяє отримати ширший розуміння сутності цього підходу та виявити різноманітні підходи, які використовуються. Це сприяє збагаченню світогляду та розширенню знань про різні моделі та практики інклюзивної освіти, що може бути корисним для розвитку власних систем.
- □ : Вивчення проблем становлення інклюзивної освіти в інших країнах може допомогти виявити спільні виклики та перешкоди, з якими зіштовхуються сучасні системи освіти. Це може включати питання, пов'язані зі зміною уявлень та стереотипів, необхідністю підготовки педагогічних кадрів, доступністю фізичного середовища та ресурсів, а також взаємодією з родинами та громадою.

Гевко І. наголошує, що для успішного розв'язання специфічних завдань у навчальних закладах необхідно враховувати декілька важливих факторів, які тісно пов'язані між собою. По-перше, важливо переглянути зміст і методи вищої освіти, щоб підготувати педагогів до роботи в інклюзивних закладах, з урахуванням особливостей реалізації освітньої парадигми, спрямованої на індивідуальні потреби учнів з різними характеристиками та потребами. По-друге, необхідно забезпечити підтримку високого рівня викладання, що вимагає пошуку власного стилю викладання, який відзначається високим професіоналізмом і індивідуальним підходом до кожного учня. У контексті країни, яка перебуває в стані активної війни з агресором, проблема інклюзивної освіти є однією з пріоритетних. Протягом трьох років війни кількість людей з інвалідністю зросла на кілька тисяч. Соціалізація цих осіб, зокрема через підвищення професійного рівня та переорієнтацію, стає надзвичайно актуальною проблемою. [16]

Я погоджуюся із автором. Вважаю, що для успішного розв'язання специфічних завдань у навчальних закладах необхідно враховувати кілька важливих факторів, які тісно пов'язані між собою. Перегляд змісту і методів вищої освіти з метою підготовки педагогів до роботи в інклюзивних закладах є необхідним, оскільки такий підхід дозволить краще враховувати особливості реалізації освітньої парадигми, спрямованої на індивідуальні потреби учнів з різними характеристиками та потребами.

Також підтримка високого рівня викладання, яка передбачає пошук власного стилю викладання, що відзначається високим професіоналізмом і індивідуальним підходом до кожного учня, є надзвичайно важливою. Цей підхід допоможе забезпечити ефективну навчальну середу для всіх учнів, зокрема тих, хто має особливі потреби.

У контексті країни, яка перебуває в стані активної війни, проблема інклюзивної освіти стає ще більш пріоритетною. Зростання кількості людей з інвалідністю під час конфлікту підкреслює необхідність соціалізації цих осіб,

а підвищення їх професійного рівня та переорієнтація стають актуальними завданнями. Інклюзивна освіта може допомогти забезпечити рівні можливості та доступ до освіти для всіх, незалежно від їхніх особливостей та обставин.

Березанська І. здійснила «огляд публікацій вітчизняних науковців, у яких висвітлено впровадження інклюзивної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах та у вищій школі України та провела аналіз основних нормативно-правових актів, які забезпечують запровадження принципів інклюзивної освіти в Україні, що доводить зростання інтересу вітчизняних науковців до вивчення цієї теми». [4] Кудярьська Т. також провела ґрунтовне дослідження масиву наукових праць, що присвячені вивченню питань інклюзивної освіти та приділила увагу «проблемі кадрового забезпечення інклюзивної освіти, необхідності створення команди фахівців для спільної роботи з дитиною з особливими освітніми потребами в кожному випадку зокрема.» [19] Сологуб В. у своїй праці висвітлила «роль інклюзивної освіти у вищих мистецьких навчальних закладах України, наголосивши на важливості впровадження комп'ютерної техніки і технічно комп'ютерного оснащення під час занять». [14] Мельничук О. присвятила свою роботу «становленню та розвитку інклюзивної освіти в Україні на підставі її нормативно-правового регулювання, розкрила заходи держави, спрямовані на забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами та висвітлила трансформацію інституційних та законодавчих засад інклюзивної освіти». [20]

Також слід звернути увагу на дослідження питань інклюзивної освіти, які здійснювали зарубіжні вчені. Зокрема, Лінднер К.-Т. та Шваб С. вивчили прогрес диференційованих та індивідуалізованих практик навчання в умовах інклюзивного класу, враховуючи співпрацю та командну роботу, навчальні практики, організаційні практики та соціальні/емоційні/поведінкові практики. [9] Аль-Шаммарі З., Фолкнер П. Е. та Форлін К. розглянули теорії біхевіоризму, когнітивізму та конструктивізму, які вважаються основою теорії та практики інклюзивної освіти. Колектив авторів стверджує, що освітні

практики, пов'язані з інклюзією учнів з особливими освітніми потребами, можна вивести з кожної з трьох теоретичних точок зору. Застосовуючи еkleктичний підхід до використання інклюзивної освіти, що базується на теорії, вчені припусти, що практики інклюзивної освіти найкраще задовольняють потреби всіх учнів, у тому числі тих, хто має особливі потреби.

[3] Абдуллажонова Ш. проаналізувала поняття інклюзивної освіти, історію інклюзивної освіти, її засади в міжнародному праві, її сутність та особливості.

[2]

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що, інклюзивна освіта є важливим і необхідним елементом сучасної системи загальної середньої освіти в Україні. Вона сприяє створенню рівних умов навчання та розвитку для всіх учнів, незалежно від їхніх особливостей та потреб. Інклюзивна освіта покликана забезпечити повноцінну соціалізацію, особистісний розвиток та набуття знань усіма учнями, надаючи їм можливість брати участь у спільному навчальному процесі разом зі своїми ровесниками.

Інклюзивна освіта сприяє побудові толерантного, рівноправного та відкритого суспільства, де кожен учень має можливість реалізувати свій потенціал, розвивати свої здібності та внести внесок у соціальний та культурний розвиток країни. Це підвищує рівень інклюзії, сприяє створенню більш гуманних, справедливих і рівноправних умов для всіх дітей і молоді, незалежно від їхнього стану здоров'я, інвалідності чи інших особливостей.

Інклюзивна освіта базується на принципі рівних освітніх можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних потреб та обставин. Це спільний підхід, який передбачає залучення вчителів, батьків та широкої громади до надання підтримки та ресурсів для того, щоб усі учні могли повністю розкрити свій потенціал. Ключовими елементами інклюзивної освіти є [26]:

– ☐ ☐ : Усі діти, незалежно від їхніх індивідуальних потреб та обставин, повинні мати доступ до освіти. Це стосується і дітей з

інвалідністю, і дітей з маргіналізованих громад, і дітей з різним культурним та мовним походженням.

— ☐ ☐ : Навчальна програма повинна бути адаптована для задоволення індивідуальних потреб учнів, у тому числі з інвалідністю, і повинна бути розроблена таким чином, щоб бути інклюзивною та доступною для всіх.

— ☐ : Навчальне середовище має бути сприятливим та інклюзивним, з відповідними ресурсами та пристосуваннями для задоволення потреб усіх учнів.

— ☐ : Вчителі повинні бути навчені практикам інклюзивної освіти з акцентом на задоволення потреб усіх учнів, у тому числі з інвалідністю.

— ☐ : Інклюзивна освіта вимагає залучення широкої громади, включаючи батьків, опікунів та громадських лідерів, для підтримки та сприяння інклюзії всіх учнів.

Інклюзивна освіта ґрунтується на низці базових принципів і цінностей, серед яких соціальна справедливість, рівність і повага до розмаїття. Основні принципи інклюзивної освіти проілюстровано на рис.1.1

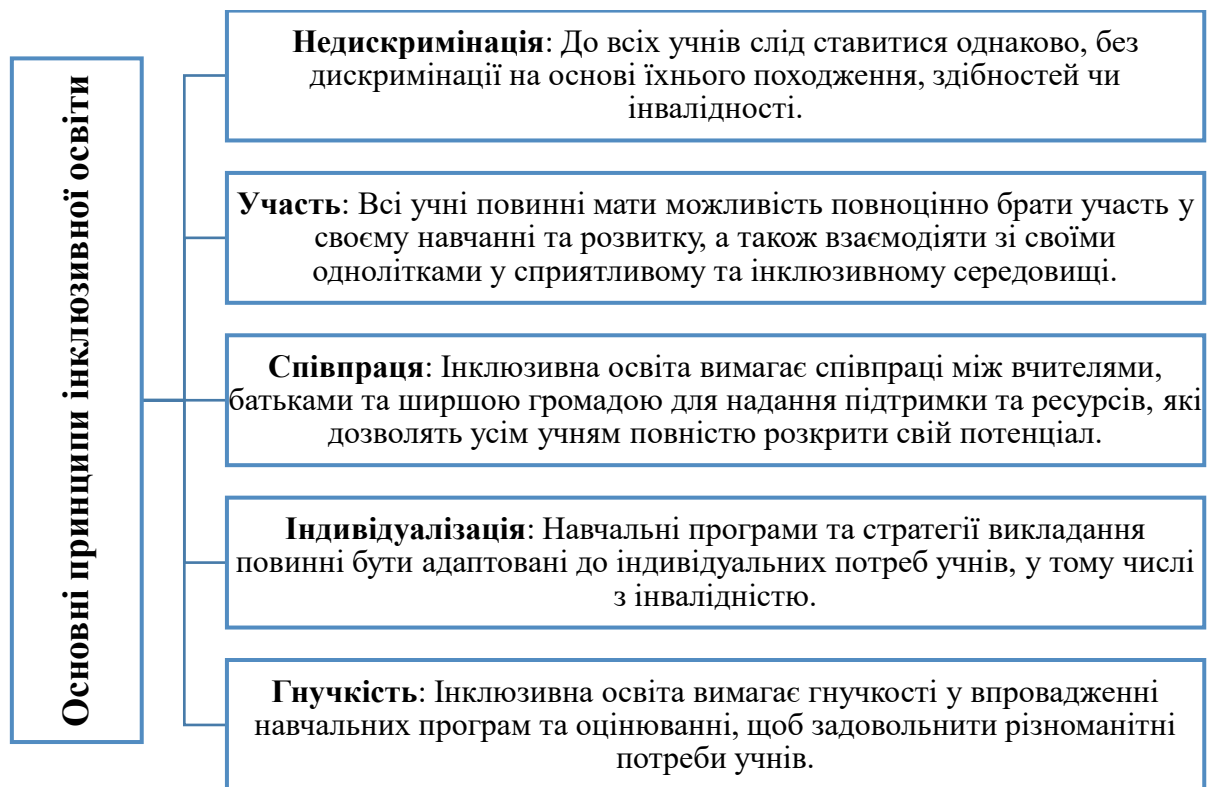

Рисунок - 1.1. Основні принципи інклюзивної освіти

7[] [] [] [] [22].

Завдання інклюзивної освіти включають створення інклюзивного середовища, просування інклюзивного ставлення, розробку інклюзивних навчальних програм та надання підтримки учням з особливими потребами.

Ключовими завданнями інклюзивної освіти в Україні є:

- [] [] [] : Це вимагає розробки політик, стратегій та керівних принципів для підтримки практик інклюзивної освіти, а також забезпечення ресурсів та підтримки для учнів з особливими потребами.
- [] [] : Вчителі повинні бути навчені практикам інклюзивної освіти з акцентом на задоволенні потреб усіх учнів, у тому числі з особливими потребами.
- [] [] : Інклюзивна освіта вимагає залучення широкої громадськості, включаючи батьків, вихователів та лідерів громад, для підтримки та сприяння інклюзії всіх учнів.

Згідно з останніми дослідженнями, інклюзивна освіта в Україні все ще перебуває на ранніх стадіях розвитку і стикається зі значними проблемами.

Хоча Україна досягла певного прогресу в напрямку інклюзивної освіти, попереду ще багато роботи. Брак фінансування, інфраструктурні проблеми та обмежену підготовку вчителів значними бар'єрами на шляху до прогресу.

Хоча Україна досягла певних успіхів у просуванні інклюзивної освіти, негативне ставлення та стереотипи щодо учнів з інвалідністю та інших маргіналізованих груп продовжують залишатися значною проблемою. Існує потреба у більшій обізнаності та розумінні практик інклюзивної освіти серед вчителів, батьків та членів громади, щоб сприяти інклюзії та зменшенню дискримінації.

Швед М. наголошує на необхідності більш комплексного підходу до інклюзивної освіти в Україні, що включає розробку політик, стратегій та керівних принципів для підтримки практик інклюзивної освіти, а також надання ресурсів та підтримки учням з особливими потребами. [31]

Інклюзивна освіта - це важливий підхід до освіти, який має на меті надати кожній дитині можливість повноцінно брати участь у навчанні та розвитку. В Україні інклюзивна освіта все ще перебуває на початковій стадії розвитку і стикається зі значними проблемами, включаючи обмежене фінансування, негативне ставлення та стереотипи, а також відсутність інфраструктури та засобів доступності. Однак є багатообіцяючі ознаки прогресу, зокрема підвищення обізнаності та розуміння практики інклюзивної освіти, а також розробка політик і керівних принципів для підтримки інклюзії. Для просування інклюзивної освіти в Україні необхідно збільшити інвестиції в ресурси, підготовку вчителів та залучення громадськості, щоб забезпечити всім учням доступ до інклюзивної та справедливої освіти.

Незважаючи на виклики, з якими стикається Україна у просуванні інклюзивної освіти, важливо визнати прогрес, досягнутий на сьогоднішній день. Серед політиків, освітян і широкої громадськості зростає усвідомлення важливості інклюзивної освіти, а також визнання того, що інклюзивна освіта має важливе значення для забезпечення соціальної справедливості та рівності. Крім того, є багато відданих своїй справі педагогів і захисників, які невтомно

працюють над просуванням практики інклюзивної освіти та підтримкою учнів з особливими потребами.

Рухаючись уперед, важливо подолати виклики та загрози, які перешкоджають прогресу інклюзивної освіти в Україні. Це вимагатиме багатогранного підходу, що включає збільшення фінансування освіти, навчання та підтримку вчителів, подолання негативного ставлення та стереотипів, а також покращення інфраструктури та умов доступності в школах. Крім того, існує потреба в постійних дослідженнях та оцінці для визначення ефективності практики інклюзивної освіти в Україні та виявлення сфер, які потребують вдосконалення.

Отже, можемо зазначити, що інклюзивна освіта є критично важливою концепцією, яка має на меті сприяти рівності та соціальній справедливості в освіті. Хоча Україна стикається зі значними викликами у просуванні інклюзивної освіти, є багатообіцяючі ознаки прогресу та зростаючого визнання важливості інклюзивної освіти. Подолавши виклики та загрози, які перешкоджають прогресу інклюзивної освіти, Україна може продовжувати просувати справу інклюзивної освіти та забезпечити всім учням доступ до справедливої та інклюзивної освіти.

1.2. Державна політика у сфері інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти.

Державна політика щодо інклюзивної освіти в Україні регулюється кількома законами та нормативно-правовими актами, зокрема Конституцією України, Законом "Про освіту" та Законом "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні". Ці закони гарантують право на освіту всім учням, у тому числі з інвалідністю, і вимагають забезпечення інклюзивної освіти в усіх навчальних закладах. Крім того, Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, яка вимагає від країни забезпечити всім учням доступ до інклюзивної освіти.

Незважаючи на законодавчу базу, яка підтримує інклюзивну освіту в Україні, впровадження практики інклюзивної освіти стикається зі значними проблемами. Наприклад, брак ресурсів та підтримки для учнів з інвалідністю, негативне ставлення до учнів з інвалідністю, недостатня підготовка та підтримка педагогів. Крім того, бракує ясності щодо ролей та обов'язків різних зацікавлених сторін у забезпеченні інклюзивної освіти.

Незважаючи на виклики, з якими стикається інклюзивна освіта в Україні, існують також позитивні аспекти державної політики, які підтримують надання інклюзивної освіти. Наприклад, український уряд затвердив Національний план дій з реалізації Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, який включає заходи з просування практики інклюзивної освіти. Крім того, Міністерство освіти і науки розробило ряд методичних рекомендацій щодо забезпечення інклюзивної освіти, які є основою для впровадження практики інклюзивної освіти.

Також український уряд створив систему підтримки учнів з інвалідністю, включаючи надання допоміжних технологій та пристроїв, а також надання фінансової підтримки сім'ям з дітьми з інвалідністю. Ці заходи допомагають забезпечити учням з інвалідністю доступ до ресурсів та підтримки, необхідних для успішного навчання в школі.

Незважаючи на позитивні аспекти державної політики щодо інклюзивної освіти, існує також кілька негативних аспектів, які перешкоджають забезпеченню інклюзивної освіти в Україні. Однією з суттєвих проблем є брак ресурсів та підтримки для учнів з інвалідністю. Багато шкіл не мають необхідних ресурсів, таких як кваліфікований персонал та допоміжні технології, щоб забезпечити інклюзивну освіту для учнів з інвалідністю.

Крім того, в українському суспільстві поширене негативне ставлення до учнів з інвалідністю, що може створити вороже середовище для учнів з інвалідністю в навчальних закладах. Таке вороже середовище може призвести до дискримінації та виключення учнів з інвалідністю із загальноосвітніх

навчальних закладів. Також, існує недостатня підготовка та підтримка педагогів у сфері забезпечення інклюзивної освіти. Багато вчителів не володіють необхідними навичками та знаннями для забезпечення інклюзивної освіти для учнів з інвалідністю, що може призвести до неефективного викладання та навчання [17; 30].

Отже, організація інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні тісно пов'язана з державною політикою у сфері освіти. Незважаючи на позитивні аспекти державної політики, які підтримують надання інклюзивної освіти, існує також низка викликів, які перешкоджають впровадженню практик інклюзивної освіти.

Важливим кроком для повного та глибоко аналізу організації інклюзивної освіти в Україні є діагностика показників інклюзивної освіти. Вона має наступні важливі аспекти:

- ☐ : Діагностика показників інклюзивного навчання дозволяє визначити рівень досягнень учнів з особливими освітніми потребами та порівняти їх зі стандартними показниками. Це дозволяє оцінити прогрес учнів та виявити сильні та слабкі сторони навчального процесу.
- ☐ : Діагностичні дані дозволяють виявити потреби учнів з особливими освітніми потребами і визначити, які підтримуючі заходи та ресурси необхідні для їх успішної інтеграції та навчання. Це допомагає створити індивідуальні плани розвитку та навчання для кожного учня.
- ☐ : Діагностика показників інклюзивного навчання дозволяє оцінити ефективність різних підходів, програм та практик, які використовуються у навчальних закладах. Це дозволяє визначити, які методи та підходи найбільш ефективні у досягненні цілей інклюзивної освіти.
- ☐ ☐ ☐ : Діагностичні дані є основою для розробки політики та стратегій розвитку інклюзивної освіти на національному рівні. Вони дозволяють визначити пріоритети, напрямки та заходи, які необхідно прийняти для покращення інклюзивного навчання в Україні.

□ □ □ □ □ □ □

□ дозволяють забезпечити об'єктивність та надійність отриманих даних, що має велике значення для подальшого планування та прийняття рішень у сфері інклюзивної освіти

Отже, інклюзивна освіта - це система, яка спрямована на забезпечення рівних можливостей та доступу до освіти для всіх учнів, у тому числі з інвалідністю. Україна вже кілька років впроваджує інклюзивну освіту в системі загальної середньої освіти. У цій роботі проаналізовано нормативно-правову базу, яка регулює організацію інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти України, визначено проблемні питання та зроблено висновки щодо того, які проблеми потребують першочергового вирішення.

Закони України, які регулюють інклюзивне навчання проілюстровано на рисунку 1.2.

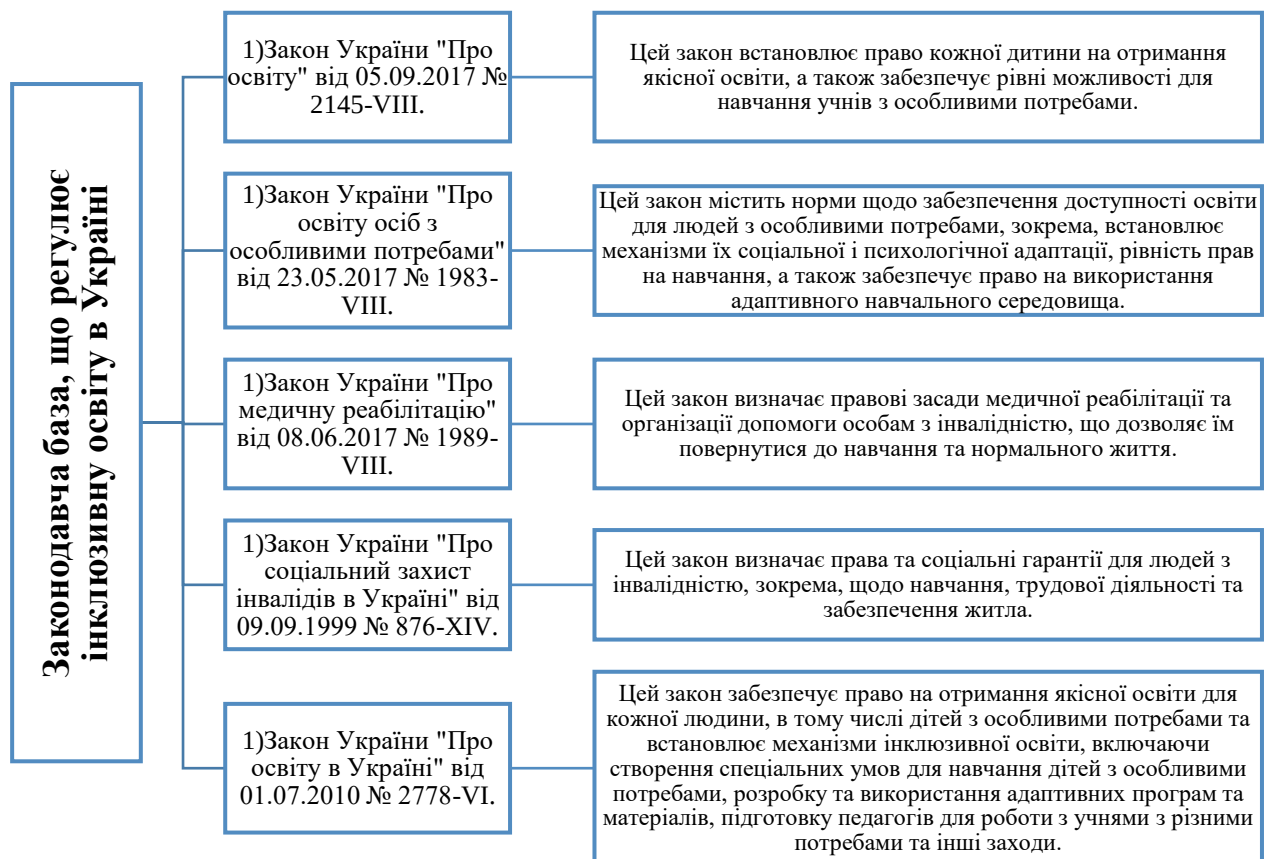

Рисунок - 1.2. Законодавча база, що регулює інклюзивну освіту в Україні

Ці закони становлять правову базу для реалізації інклюзивної освіти в Україні та забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їх особливостей та потреб. Важливо враховувати ці норми та забезпечувати їх практичне застосування у всіх навчальних закладах країни.

Закон України "Про освіту" та Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні на період до 2020 року є основними документами, які регулюють інклюзивну освіту. Ці документи визначають інклюзивну освіту як систему освіти, що забезпечує рівний доступ до освіти для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, потреб і здібностей. Вони також підкреслюють важливість створення інклюзивного середовища, яке сприяє толерантності, повазі та взаєморозумінню [28].

Окрім цих загальних нормативно-правових актів, існують також спеціальні закони, які регулюють надання інклюзивної освіти в Україні. Закон України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні" та Наказ Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" надають рекомендації щодо забезпечення інклюзивної освіти для учнів з інвалідністю. Ці закони вимагають, щоб загальноосвітні навчальні заклади забезпечували рівні освітні можливості для всіх учнів, у тому числі з інвалідністю. Вони також вимагають, щоб школи розробляли індивідуальні навчальні плани (ІНП) для учнів з інвалідністю, щоб забезпечити задоволення їхніх освітніх потреб.

В Україні діє Національна доктрина розвитку освіти до 2021 року, яка передбачає розвиток інклюзивної освіти та забезпечення доступності освіти для всіх учнів.

У 2020 році укладено Угоду про співпрацю у галузі реалізації інклюзивної освіти між Міністерством освіти і науки України та Офісом Високого комісара ООН з прав людини в Україні.

В Україні працюють різні громадські організації, які займаються розвитком інклюзивної освіти та захистом прав дітей з особливими потребами,

зокрема Фонд "Відкритий діалог", ГО "Право на захист" та ГО "Інститут інклюзивної освіти".

Українська влада активно працює над покращенням ситуації з інклюзивною освітою. У 2020 році було прийнято новий Закон "Про освіту", який містить положення про інклюзивну освіту та забезпечує рівний доступ до освіти для всіх учнів. Також було затверджено національну стратегію розвитку інклюзивної освіти до 2027 року, яка передбачає збільшення кількості інклюзивних учбових закладів та поліпшення якості надання інклюзивної освіти

У сфері нормативно-правової бази інклюзивної освіти в Україні існує кілька проблемних сфер, які можуть обмежувати реалізацію прав дітей на інклюзивну освіту. До таких сфер можна віднести наступні:

– ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

. Це може обмежувати розвиток необхідних інфраструктурних заходів та матеріально-технічної бази для педагогічної та методичної підтримки учнів з особливими потребами.

– ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

. Це може призводити до недооцінки потреб дітей з особливими потребами та невірного відбору методик та матеріалів для їх навчання.

– ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

. Наприклад, можуть бути відсутні необхідні настанови, що стосуються індивідуальних потреб учнів з особливими потребами, та можуть бути необхідні додаткові засоби для забезпечення їхньої інклюзивної освіти.

– ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Наприклад, можуть відсутні співпраця з соціальними службами, медичними установами та іншими структурами, що можуть забезпечити підтримку дітей з особливими потребами у процесі їх інклюзивної освіти.

. Це може обмежувати доступ до якісної інклюзивної освіти для всіх дітей з особливими потребами та порушувати їхні права на рівні можливості до освіти.

Ці проблемні сфери нормативно-правової бази інклюзивної освіти потребують уваги та заходів з їх подолання для забезпечення якісної та доступної інклюзивної освіти для всіх дітей в Україні.

Отже, наша думка, щодо наведених проблем в сфері нормативно-правової бази інклюзивної освіти в Україні така: вони дійсно існують і потребують негайного вирішення, а саме: недостатній фінансовий ресурс для забезпечення інклюзивної освіти є серйозною перешкодою, оскільки без належного фінансування важко забезпечити необхідні ресурси, матеріали та підтримку для інклюзивного навчання. Важливо знайти способи збільшення фінансування цієї галузі та ефективно розподілити ресурси з метою забезпечення доступності інклюзивної освіти для всіх дітей.

Недостатнє забезпечення кваліфікованих кадрів також є проблемою, оскільки успішна реалізація інклюзивної освіти потребує наявності педагогів, які мають відповідні знання, навички та розуміння потреб учнів з різними особливостями. Необхідно зробити акцент на підвищенні кваліфікації педагогів у сфері інклюзивної освіти та забезпечити доступ до належних навчальних програм і ресурсів.

Серед визначених проблемних сфер важливо в першу чергу звернути увагу на недостатню підготовку вчителів та відсутність необхідної інфраструктури. Всебічна підготовка вчителів необхідна для того, щоб забезпечити вчителів необхідними навичками та знаннями для задоволення навчальних потреб учнів з інвалідністю. Доступна фізична інфраструктура необхідна для того, щоб учні з інвалідністю мали доступ до навчальних закладів.

Хоча Україна має законодавчу базу, яка забезпечує основу для реалізації політики інклюзивної освіти, деякі проблемні питання все ще потребують вирішення. Адекватне фінансування, всебічна підготовка вчителів, доступна фізична інфраструктура, наявність допоміжних технологій та сприяння позитивному ставленню до інклюзії мають вирішальне значення для ефективного впровадження політики інклюзивної освіти. Для забезпечення ефективного впровадження політики інклюзивної освіти в системі загальної середньої освіти України необхідно в першу чергу вирішити проблеми недостатньої підготовки вчителів та відсутності необхідної інфраструктури.

Ще однією проблемою нормативно-правової бази є відсутність чіткого визначення ролей та обов'язків різних зацікавлених сторін, які беруть участь у впровадженні інклюзивної освіти. Відповідно до Закону України "Про освіту", Міністерство освіти і науки відповідає за розробку політики та програм інклюзивної освіти, а обласні департаменти освіти - за реалізацію цієї політики на місцевому рівні. Однак немає чіткості щодо ролі та обов'язків шкіл, вчителів та батьків у впровадженні інклюзивної освіти. Така нечіткість може призвести до плутанини та відсутності підзвітності, що в кінцевому підсумку впливає на якість інклюзивної освіти.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

2.1. Діагностика показників інклюзивного навчання в Україні.

Діагностика показників інклюзивного навчання в Україні є надзвичайно важливим інструментом для оцінювання та моніторингу ефективності і розвитку інклюзивної освіти. Вона є необхідним інструментом для забезпечення якості освіти та досягнення рівної освітньої можливості для кожного учня. Вона сприяє створенню інклюзивних середовищ, де кожен учень може реалізувати свій потенціал та отримати належну освіту, незалежно від його особливостей та потреб.

Діагностика показників інклюзивного навчання також є важливим інструментом для моніторингу та оцінки виконання міжнародних та національних зобов'язань у сфері інклюзивної освіти. Вона дозволяє визначити прогрес та досягнення в цьому напрямку, а також виявити проблемні аспекти, які потребують уваги та вдосконалення.

В цілому, діагностика показників інклюзивного навчання в Україні є ключовим елементом в розвитку інклюзивної освіти та забезпеченні рівних освітніх можливостей для всіх учнів. Вона сприяє створенню справедливого та інклюзивного суспільства, де кожна дитина отримує якісну освіту та можливість реалізувати свій потенціал.

Рисунок - 2.1. Показники розвитку інклюзивного навчання за 2017/2018 – 2022/2023 рр.

7□ □ □ □ □ □ □ □23]

Отже, На основі наданих даних про кількість учнів з особливими освітніми потребами та кількість інклюзивних класів в системі загальної середньої освіти в Україні за 2021/2022 та 2022/2023 навчальні роки можна зробити наступні висновки:

- Зростання кількості учнів з особливими освітніми потребами: Протягом навчального року 2022/2023 кількість учнів з особливими потребами, які навчаються в інклюзивних класах загальної середньої освіти, збільшилась на 1175 осіб, досягнувши загальної кількості 33861 учня. Це свідчить про зростання усвідомлення важливості інклюзивної освіти та забезпечення доступності навчання для учнів з особливими потребами.
- Збільшення кількості інклюзивних класів: Кількість інклюзивних класів також зросла протягом року на 1779 одиниць, досягнувши загальної кількості 24995 класів. Це свідчить про зростання зусиль у системі загальної середньої освіти для створення сприятливих умов навчання для учнів з особливими потребами та забезпечення їх інтеграції в загальноосвітнє середовище.
- Позитивний вплив інклюзивного навчання: Збільшення кількості учнів у інклюзивних класах та інклюзивних класів само по собі свідчить про позитивний розвиток інклюзивної освіти в Україні. Інклюзивне навчання сприяє створенню більш рівних умов навчання та розвитку для всіх учнів, сприяє їх соціалізації
- Зростання популярності інклюзивного навчання: Збільшення кількості учнів та інклюзивних класів свідчить про зростання популярності інклюзивного навчання серед батьків, учнів та педагогічної спільноти. Це свідчить про поширення розуміння та прийняття цінності різноманітності та впевненості у тому, що кожен учень має право на якісну освіту незалежно від своїх особливостей та потреб.
- Потреба в подальшому розвитку інклюзивної освіти: Незважаючи на досягнуті позитивні зміни, діаграма також показує, що є необхідність у подальшому розвитку інклюзивної освіти в Україні. Збільшення кількості

учнів та інклюзивних класів може вимагати додаткових ресурсів, кваліфікованих педагогічних кадрів та покращення інфраструктури, щоб забезпечити оптимальні умови навчання для учнів з особливими потребами.

– Потреба у розробці інноваційних підходів: Зростання кількості інклюзивних класів створює потребу у впровадженні інноваційних підходів та технологій, таких як використання віртуальної реальності, допоміжних пристроїв та програмного забезпечення для підтримки навчання та розвитку учнів. Це може сприяти більш ефективному навчанню, підвищенню мотивації та залученню учнів до процесу освіти.

Загалом, на підставі діаграми (рис. 2.1.) можна стверджувати, що організація інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні є актуальним та важливим завданням. За останній навчальний рік спостерігається зростання кількості учнів з особливими освітніми потребами, а також збільшення кількості інклюзивних класів. Це свідчить про позитивну динаміку розвитку інклюзивної освіти в країні.

Проте, разом із зростанням кількості учнів та класів, виникають нові виклики та завдання. Потрібно забезпечити належні умови для навчання учнів з особливими потребами, створити спеціально обладнані класні кімнати з різноманітними навчальними матеріалами та технологіями. Використання інноваційних технологій, таких як віртуальна реальність, допоміжні пристрої та програмне забезпечення, може стати ефективним інструментом для сприяння навчанню та розвитку учнів.

Рисунок 2.1. також вказує на необхідність подальшого розвитку інклюзивної освіти, який потребує залучення додаткових ресурсів та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Крім того, розвиток інноваційних підходів та технологій стане важливим напрямком для поліпшення процесу навчання та забезпечення успішного розвитку учнів з особливими потребами. Кількість інклюзивних закладів освіти в Україні в 2020 році складала 998 шкіл та 85 дитячих садків. [23] У 2020/2021 навчальному році в інклюзивній освіті було залучено 98 500 учнів. [23].

Отримані дані щодо надрукованих підручників для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у 2021 році є важливим показником забезпечення доступної освіти в Україні (рис.2.1.2). Ці дані свідчать про зусилля уряду та освітніх організацій на рівні країни для забезпечення рівних можливостей навчання для учнів з різними потребами.

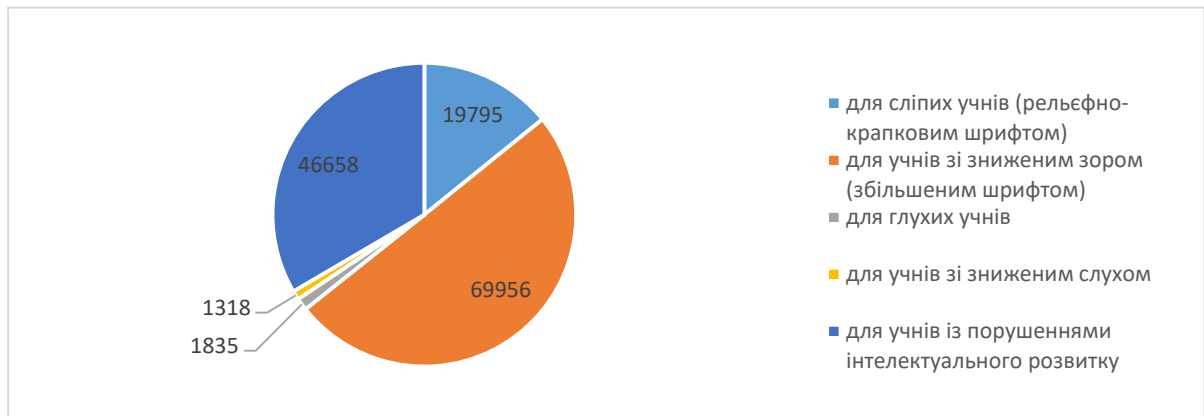

Рисунок - 2.1.2. Кількість надрукованих посібників для різних категорій учнів за 2021 рік

7□ □ □ □ □ □ □ □ □23]

Аналізуючи отримані дані, можна зробити кілька висновків:

- □ □ □ : Значна кількість надрукованих підручників свідчить про зростання обсягів освітніх матеріалів для учнів з різними потребами. Забезпечення накладу підручників, які підходять для сліпих учнів, учнів зі зниженим зором, глухих учнів, учнів зі зниженим слухом та учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, є кроком до створення інклюзивної навчальної середовища.
- □ : Розділений наклад підручників для різних категорій учнів з особливими освітніми потребами свідчить про уважне врахування їхніх специфічних потреб у процесі навчання. Підручники, що використовують рельєфно-крапковий шрифт, збільшений шрифт та спеціальні матеріали для учнів зі зниженим слухом, демонструють зусилля забезпечити адаптовані ресурси, що підтримують їхній доступ до освіти.

— □ □ □ : Хоча кількість надрукованих підручників вражає, важливо продовжувати здійснювати постійний моніторинг потреб учнів з особливими освітніми потребами і відповідне оновлення навчальних матеріалів. Важливо забезпечити не лише достатню кількість підручників, але й їх якість, актуальність та відповідність освітнім потребам учнів. Додатково, слід сприяти розвитку цифрових технологій та електронних ресурсів, що дозволять доступніше надавати навчальний матеріал у форматі, зручному для учнів з особливими потребами.

Продовження вдосконалення інклюзивної освіти вимагає не лише збільшення накладу підручників, але й забезпечення належної підтримки вчителів та педагогічних працівників, які працюють з учнями з особливими освітніми потребами. Надання професійної підготовки, методичної підтримки та розробка спеціалізованих програм для вчителів інклюзивної освіти відіграють важливу роль у створенні ефективної навчальної середовища.

Дані про надруковані підручники для учнів з особливими освітніми потребами свідчать про позитивні зміни в системі освіти. Продовження таких зусиль та сприяння доступу до навчальних матеріалів підвищує можливості для розвитку кожного учня та покращує інклюзивну освіту в Україні.

Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) в Україні є особливим навчальним закладом, спрямованим на підтримку інклюзивної освіти та надання ресурсно-методичної підтримки учням з особливими освітніми потребами. Центри виконують важливу роль у створенні сприятливих умов для навчання та розвитку кожного учня, незалежно від їхніх індивідуальних потреб. Опис завдань ІРЦ наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1. - Основні завдання ІРЦ

Завдання	Опис
1	2
Консультативна та методична підтримка	ІРЦ надає педагогам, шкільному керівництву та батькам консультації та методичну підтримку з питань організації інклюзивного навчання. Це включає розробку індивідуальних навчальних планів, підготовку спеціалістів, надання рекомендацій щодо використання адаптивних технологій та матеріалів

Продовження таблиці 2.1

Ресурсне забезпечення	ІРЦ забезпечує навчальні заклади різноманітними ресурсами, необхідними для навчання учнів з особливими освітніми потребами. Це можуть бути спеціальні підручники, навчальні посібники, адаптивні матеріали та технічні засоби, які сприяють доступності навчального процесу
Організація співпраці	ІРЦ сприяє побудові партнерських відносин між навчальними закладами, батьками та громадськими організаціями. Це сприяє обміну досвідом, взаємодії та спільним проектам, спрямованим на покращення умов навчання учнів з особливими потребами
Професійний розвиток	ІРЦ організовує тренінги, семінари та інші форми професійного розвитку для педагогічних працівників, спрямовані на підвищення їхніх знань і навичок щодо роботи з учнями з особливими освітніми потребами. Це допомагає вчителям стати більш компетентними в інклюзивному навчанні
Сприяння соціальній адаптації	ІРЦ підтримує учнів з особливими потребами у процесі їх соціальної адаптації. Це включає роботу з психологами, соціальними працівниками та іншими спеціалістами, які надають індивідуальну підтримку та сприяють участі учнів у шкільному житті та соціальних заходах.
Моніторинг і оцінювання	ІРЦ здійснює моніторинг та оцінку рівня інклюзивності навчальних закладів, сприяючи впровадженню кращих практик і визначенню потреб у подальшій підтримці та розвитку інклюзивної освіти.
Інформаційна підтримка	ІРЦ забезпечує доступ до інформації про інклюзивну освіту, ресурси та матеріали для педагогічних працівників, батьків та інших зацікавлених сторін. Це допомагає підтримувати свідомість та інформованість щодо питань інклюзивної освіти в Україні

71 □ □ □ 22]

ІРЦ в українській освіті є важливим компонентом розвитку інклюзивної освіти. Вони допомагають вирішувати проблеми, пов'язані з доступністю та якістю освіти для учнів з особливими освітніми потребами. ІРЦ забезпечують координацію роботи між різними структурами освітньої системи, сприяють обміну досвідом та впровадженню кращих практик.

Одним із ключових аспектів роботи ІРЦ є індивідуальний підхід до кожного учня з особливими освітніми потребами. Вони сприяють розробці індивідуальних навчальних планів та підтримують педагогічний персонал у використанні адаптивних технологій та методик навчання. Крім того, ІРЦ забезпечують наявність спеціальних підручників, навчальних посібників та матеріалів, які допомагають учням з особливими потребами успішно навчатися.

ІРЦ також відіграють важливу роль у підготовці та підтримці педагогічних працівників, які працюють з учнями з особливими освітніми потребами. Вони організовують тренінги, семінари та консультації, спрямовані на підвищення кваліфікації та розвиток необхідних компетенцій. Це допомагає вчителям впроваджувати ефективні підходи до навчання та створювати сприятливу навчальну середу для учнів з різними потребами.

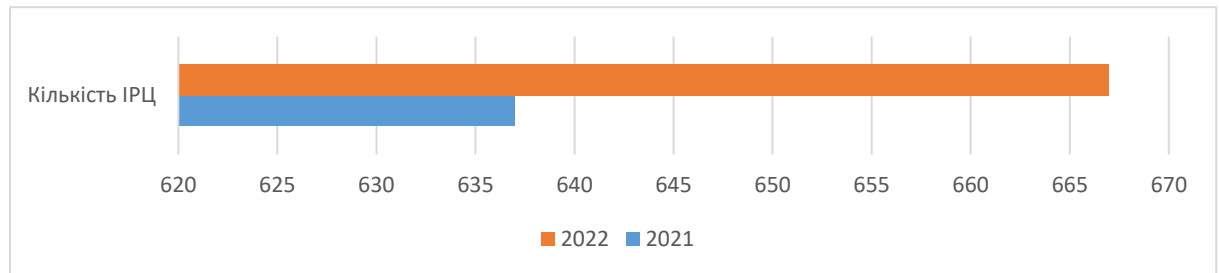

Рисунок - 2.3. Кількість ІРЦ в Україні 2021р-2022р

7□ □ □ □ □ □ □ □ □23]

Ця діаграма свідчить про зростання уваги до розвитку інклюзивної освіти та потреби в підтримці учнів з особливими освітніми потребами.

Збільшення кількості ІРЦ є позитивним кроком, оскільки ці навчальні заклади відіграють важливу роль у забезпеченні інклюзивної освіти та підтримці учнів з особливими потребами. ІРЦ забезпечують методичну підтримку, ресурсне забезпечення, професійний розвиток педагогічних працівників та інші необхідні ресурси для створення сприятливої навчальної середовища.

Отже, Продовження зростання кількості ІРЦ може мати позитивний вплив на розвиток інклюзивної освіти в Україні, забезпечуючи більше ресурсів, підтримки та сприятливих умов для навчання учнів з особливими освітніми потребами. Однак, важливо продовжувати звертати увагу на якість роботи цих центрів, а також на постійне підвищення кваліфікації педагогічних працівників, щоб забезпечити ефективну та якісну освіту для всіх дітей.

2.2 Оцінювання стану інклюзивного навчання в системі середньої освіти України

Окрім правових питань, існують також практичні проблеми у впровадженні інклюзивної освіти в Україні. Однією з ключових є нестача кваліфікованих вчителів, які пройшли спеціалізовану підготовку з інклюзивної освіти. За офіційною статистикою, станом на 2021 рік лише 6,8% вчителів в Україні пройшли таку підготовку. Це означає, що більшості вчителів закладів загальної середньої освіти бракує навичок і знань, необхідних для забезпечення ефективної інклюзивної освіти. Це може призвести до неналежної підтримки учнів з інвалідністю, що зрештою може стати на заваді їхньому академічному та соціальному розвитку.

Іншою практичною проблемою є відсутність належної інфраструктури та ресурсів для підтримки інклюзивної освіти. Багато шкіл в Україні не мають елементарних зручностей, таких як пандуси та ліфти, що ускладнює доступ учнів з обмеженими фізичними можливостями до класів та інших приміщень. Крім того, бракує спеціалізованого обладнання та допоміжних технологій для підтримки навчальних потреб учнів з інвалідністю. Це може призвести до відсутності доступу до якісної освіти та виключення учнів з інвалідністю із загальноосвітньої системи.

Хоча нормативно-правова база інклюзивної освіти в Україні забезпечує міцну основу для забезпечення прав учнів з інвалідністю, існує кілька питань, які необхідно вирішити для забезпечення ефективної реалізації. До них відносяться необхідність чіткого і ясного визначення ролей і обов'язків різних зацікавлених сторін, збільшення фінансування і ресурсів для підтримки інклюзивної освіти, а також спеціалізоване навчання для вчителів, щоб вони володіли навичками і знаннями, необхідними для надання ефективної підтримки учням з обмеженими можливостями. Вирішення цих питань матиме вирішальне значення для того, щоб інклюзивна освіта стала реальністю в Україні, а учні з інвалідністю мали доступ до якісної освіти та змогли повноцінно брати участь у житті суспільства.

SWOT-аналіз є ефективним інструментом для оцінки потенційних переваг, слабкостей, можливостей та загроз, які впливають на інклюзивну

освіту в Україні. Цей аналіз може допомогти виявити проблеми та знайти рішення для поліпшення якості та доступності інклюзивної освіти для дітей з особливими потребами. Виклики та загрози інклюзивній освіті в Україні наведено в табл. 2.2

Таблиця 2.2 – SWOT-аналіз інклюзивної освіти в Україні

Strengths (сильні сторони)	Weaknesses (слабкі сторони)
- Збільшення кількості закладів освіти, які працюють за принципами інклюзивної освіти - Збільшення кількості дітей з особливими потребами, які отримують освіту в інклюзивних класах - Зміна ставлення суспільства до людей з особливими потребами, підвищення толерантності та розуміння важливості інклюзивної освіти - Підвищення рівня освіти дітей з особливими потребами, забезпечення їх рівності з іншими дітьми у доступі до освіти - Підвищення соціальної адаптивності та самостійності дітей з особливими потребами	- Недостатнє фінансування з боку держави - Нехватка професійних кадрів, які б дотримувалися принципів інклюзивної освіти - Відсутність єдиного підходу до інклюзивної освіти, який би враховував специфіку потреб дітей з різними видами і ступенями інвалідності - Недостатня оснащеність закладів освіти технічними засобами та інфраструктурою для навчання дітей з особливими потребами - Обмежені можливості для інклюзивної освіти в сільських та віддалених районах
Opportunities (можливості)	Threats (загрози)
- Збільшення фінансування з боку держави та міжнародних організацій - Розвиток інформаційних технологій, які можуть допомогти в навчанні дітей з особливими потребами - Залучення до роботи з дітьми з особливими потребами психологів, соціальних працівників та інших спеціалістів - Створення партнерських взаємовідносин між закладами освіти та громадськістю для підвищення ефективності інклюзивної освіти	- Відсутність відповідного законодавства та нормативно-правових актів, які б визначали права дітей з особливими потребами та принципи інклюзивної освіти - Відсутність адекватного фахового підготовки вчителів для роботи з дітьми з особливими потребами - Негативне ставлення батьків та громадськості до інклюзивної освіти - Відсутність системи моніторингу та оцінювання якості інклюзивної освіти

71 □ [24];;

SWOT-аналіз інклюзивної освіти в Україні демонструє, що наявність закладів освіти, які працюють за принципами інклюзивної освіти, збільшується та змінюється ставлення суспільства до дітей з особливими потребами. Проте, існує низка проблем, які необхідно вирішувати, щоб

інклюзивна освіта стала більш ефективною та доступною. Необхідно залучати більше фінансування, забезпечувати вчителів і спеціалістів в галузі інклюзивної освіти, а також покращувати технічну оснащеність закладів освіти та інфраструктуру для навчання дітей з особливими потребами. Крім того, потрібно вирішити питання зі створенням відповідного законодавства, яке визначало б права дітей з особливими потребами та принципи інклюзивної освіти.

По-перше, брак фінансування є значною проблемою у впровадженні інклюзивної освіти в Україні. Належне фінансування має важливе значення для надання якісної освіти учням з інвалідністю. Воно також може забезпечити школи необхідними ресурсами для ефективного впровадження політики інклюзивної освіти.

По-друге, значною проблемою в Україні є недостатня підготовка вчителів. Комплексна підготовка всіх вчителів необхідна для того, щоб вони могли ефективно навчати учнів з інвалідністю. Важливо забезпечити вчителів необхідними навичками та знаннями, щоб вони могли задовольнити навчальні потреби всіх учнів.

По-третє, відсутність необхідної інфраструктури є значною перешкодою для ефективного впровадження інклюзивної освіти в Україні. Доступна фізична інфраструктура необхідна для того, щоб учні з інвалідністю мали доступ до навчальних закладів. Школи повинні забезпечити, щоб їхні будівлі та приміщення були доступними та пристосованими для задоволення потреб усіх учнів.

По-четверте, обмежений доступ до допоміжних технологій є значною проблемою у впровадженні інклюзивної освіти в Україні. Наявність допоміжних технологій має важливе значення для забезпечення навчальних потреб учнів з інвалідністю. Школи повинні забезпечити учням доступ до допоміжних технологій, які відповідають їхнім навчальним потребам.

Нарешті, негативне ставлення до інклюзії є значною перешкодою для ефективного впровадження інклюзивної освіти в Україні. Сприяння

позитивному ставленню до інклюзії необхідне для того, щоб заохотити батьків і громади підтримувати політику інклюзивної освіти.

Узагальнюючи, інклюзивна освіта в Україні стикається із такими викликами, які потрібно вирішувати:

- Обмеженість ресурсів;
- Брак обізнаності та розуміння;
- Негативне ставлення та стереотипи;
- Проблеми інфраструктури та доступності;
- Недостатня підготовка вчителів.

На нашу думку, інклюзивна освіта в Україні стикається зі значними викликами, які потребують негайного вирішення. Обмеженість ресурсів, брак обізнаності та розуміння, негативне ставлення та стереотипи, проблеми інфраструктури та доступності, а також недостатня підготовка вчителів утруднюють процес інклюзивної освіти. Проте, я вірю, що шлях до розв'язання цих проблем полягає в спільних зусиллях усіх зацікавлених сторін: уряду, освітніх інституцій, педагогічного співтовариства та суспільства загалом. Посилення інвестицій у освіту, підвищення обізнаності та освітньої кампанії, просування позитивного ставлення та усунення стереотипів, розвиток інфраструктури та забезпечення доступності, а також підвищення якості підготовки вчителів - це критичні кроки, які допоможуть забезпечити рівні можливості для кожного учня і зробити інклюзивну освіту реалізованою та ефективною.

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

3.1. Зарубіжний досвід розвитку інклюзивної освіти

В сучасному світі інклюзивна освіта є однією з найбільш актуальних тем в освітній галузі. Інклюзивна освіта спрямована на створення рівних можливостей для всіх дітей, включаючи дітей з особливими потребами. У цьому розділі ми розглянемо міжнародні тенденції організації інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти на прикладі трьох країн: Німеччини, Південної Кореї та Польщі. Зазначені країни відомі своїми успішними досвідом у сфері організації інклюзивного навчання та впровадження новітніх підходів та технологій у практику. Також кожна з цих країн має свої власні підходи та стратегії до інклюзивної освіти, але всі вони демонструють високу рівень адаптації до потреб учнів з різними особливостями розвитку. Дослідження цих країн дасть змогу зрозуміти різні підходи до інклюзивної освіти та визначити ті елементи, які можуть бути корисними для розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Нижче наведена таблиця 3.1, яка порівнює статистичні дані щодо інклюзивної освіти в Німеччині, Кореї та Польщі за декількома критеріями:

Таблиця 3.1 Інклюзивна освіта на прикладі інших країн

Критерії	Німеччина	Південна Корея	Польща
Кількість інклюзивних шкіл	15 000	3 500	3 200
Відсоток учнів з особливими потребами, що навчаються у загальних школах	4.5%	2.5%	5.5%
Кількість учителів-інклюзіоністів	300 000	50 000	70 000
Фінансування інклюзивної освіти, % від загального бюджету освіти	25%	12%	18%

7] □ □ □ □ 15; 8; 12; 5]

Аналіз даних таблиці важливим етапом у дослідженні. Це дозволяє оцінити достовірність та адекватність отриманих даних, а також визначити можливі причини отриманих результатів.

Переваги таблиці можуть полягати у наочному та лаконічному відображенні інформації, що дозволяє виконати порівняльний аналіз між країнами та визначити спільні та відмінні риси їхньої інклюзивної освіти.

Аналіз показників, наведених у таблиці, дозволяє зробити висновки щодо тенденцій розвитку інклюзивної освіти в різних країнах, а також визначити найбільш ефективні підходи та методи, які можуть бути застосовані в Україні для поліпшення інклюзивної освіти.

- Німеччина та Корея мають високий відсоток дітей з особливими потребами, які навчаються в інклюзивних класах.
- Корея має найвищий відсоток фінансування інклюзивної освіти в середній освіті.
- Корея та Німеччина мають більшу кількість вчителів з підвищеною кваліфікацією у галузі інклюзивної освіти на 1000 учнів, ніж Польща.
- У Польщі найнижчий відсоток дітей з особливими потребами, які навчаються в інклюзивних класах.
- У Кореї найнижчий відсоток фінансування
- У Польщі інклюзивна освіта здійснюється згідно з "Законом про освіту" з 2017 року, який визначає її як "навчання, яке враховує потреби і можливості кожного учня, включаючи дітей з особливими потребами та дітей, які потребують спеціальної підтримки". У Польщі існують різні форми інклюзивної освіти: спільна освіта, інклюзивна освіта з індивідуальною програмою, спеціальна освіта у спільній школі та спеціальна освіта у спеціальній школі. У 2019 році у Польщі в інклюзивних класах навчалося близько 72% дітей з особливими потребами у віці від 7 до 18 років. [11]

Загалом, навчання в інклюзивних школах є тенденцією у більшості розвинених країн світу. Однак, у кожній країні існують свої особливості щодо організації інклюзивної освіти. У деяких країнах це є пріоритетом, у інших - розвивається повільніше. Необхідно зазначити, що інклюзивна освіта не є універсальним рішенням для всіх дітей з особливими потребами. Наприклад, для дітей зі значними фізичними чи ментальними обмеженнями можуть бути

необхідні спеціалізовані заклади з відповідним обладнанням та кваліфікованими фахівцями.

У Німеччині збільшення кількості інклюзивних учбових закладів та учнів з інклюзивною освітою свідчить про позитивні зміни, але необхідно забезпечити більш рівномірний розподіл таких закладів між регіонами. У Кореї відсоток учнів з інвалідністю серед учнів з інклюзивною освітою є найвищим серед розглянутих країн, але також необхідно забезпечити доступ до інклюзивної освіти для всіх учнів. У Польщі відсоток учнів з інвалідністю серед учнів з інклюзивною освітою є найнижчим серед розглянутих країн, але зростання кількості інклюзивних учбових закладів та учнів з інклюзивною освітою є досить значним. [7; 10]

Однією з важливих переваг інклюзивної освіти є те, що вона дозволяє учням з різними потребами навчатися разом, що може підвищити рівень розуміння та поваги до різноманітності. Однак, необхідно забезпечити достатній рівень підтримки для учнів з особливими потребами, щоб вони могли досягти успіху в навчанні та соціальній адаптації. Також важливо враховувати індивідуальні потреби кожного учня та забезпечити інклюзивність навчання на відповідному рівні.

В Німеччині, освітня система базується на принципах федералізму, тому політика щодо інклюзивної освіти відрізняється в залежності від регіону. Загальний закон про інклюзивну освіту (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz) забезпечує право на освіту для всіх учнів, незалежно від їхніх потреб та обмежень. Фінансування інклюзивної освіти здійснюється з місцевих та державних бюджетів [1].

Німеччина вважається однією з найбільш розвинутих країн в питаннях інклюзивної освіти. Закон про інклюзивну освіту був прийнятий у 2009 році, який визначає право кожного учня на отримання належної освіти в залежності від їхніх особливих потреб. В Німеччині більшість інклюзивних шкіл - це загальноосвітні школи, де учні з особливими потребами навчаються в одному класі з учнями без таких потреб. Щоб забезпечити доступність інклюзивної

інклюзивної освіти на різних рівнях, включаючи школи, університети та професійну освіту.

— ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☒ ☐

- ця школа є однією з численних німецьких шкіл, які успішно впровадили інклюзивну освіту. Школа працює над забезпеченням можливості навчання усім учням, незалежно від їхніх потреб та обмежень.

— ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

☐ ☐ *E* & - це центр, створений університетом міста Хайдельберг з метою забезпечення інклюзивної освіти для студентів з різними потребами та обмеженнями. Центр пропонує підтримку студентам з особливими потребами та розвиває нові методики навчання

Інклюзивна освіта в Південній Кореї є досить новим явищем, оскільки перші кроки у напрямку інклюзії були зроблені тільки в 2005 році. Однак за останні десятиріччя країна зробила значний прогрес у питанні забезпечення прав дітей з особливими потребами на доступ до якісної освіти.

Держава забезпечує інклюзивну освіту в середній школі, загальноосвітній школі та вищій школі, а також в університетах. Південна Корея ставить перед собою завдання розвивати інклюзивну освіту як спосіб забезпечення рівних можливостей для дітей з особливими потребами та зменшення соціальної відсталості.

У Південній Кореї існують спеціальні заклади освіти для дітей з різними видами особливих потреб, такі як слухової, зорової та фізичної інвалідності. Крім того, було запроваджено різні заходи для забезпечення рівної участі дітей з особливими потребами у загальноосвітньому процесі.

Південнокорейські вчителі отримують спеціальну підготовку з питань інклюзивної освіти, а також існує система підтримки для дітей з особливими потребами, яка включає у себе індивідуальні навчальні плани, різноманітні програми та ресурси для роботи з учнями.

Корея також приділяє велику увагу інклюзивній освіті. У Кореї закон про інклюзивну освіту був прийнятий у 2007 році, а з 2012 року інклюзивна

освіта стала обов'язковою для учнів з особливими потребами. В Кореї більшість інклюзивних шкіл є загальноосвітніми школами, які надають підтримку учням з особливими потребами. Крім того, у Кореї діє система освіти на дому для учнів з особливими потребами. [8]

Також там система інклюзивної освіти була впроваджена у 2007 році. Основні принципи інклюзивної освіти закріплені в Законі про інклюзивну освіту (Special Education Act). Фінансування здійснюється на рівні національного та місцевого бюджетів.

У Кореї інклюзивна освіта є однією з основних пріоритетних напрямків урядової політики. Уряд планує збільшити кількість інклюзивних шкіл та класів та забезпечити необхідне фінансування. Уряд також визначив ціль забезпечити, щоб більше 50% дітей з інвалідністю отримували навчання в інклюзивних школах до 2025 року. У Кореї законодавство регулює права дітей з інвалідністю на отримання освіти та встановлює стандарти навчання та рекомендації щодо інклюзивної освіти. Фінансування інклюзивної освіти здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів [15].

Ось сім позитивних прикладів організації інклюзивної освіти в Південній Кореї [12]:

1. Південнокорейські школи мають обов'язкову інклюзивну освіту для дітей з інвалідністю.
2. Підтримка студентів з інвалідністю в університетах Південної Кореї, зокрема, надання їм зручностей та пільг.
3. Визнання права на освіту для дітей з інвалідністю в зоні конфлікту між Північною та Південною Кореєю.
4. Програми професійної реабілітації та підтримки для людей з інвалідністю, які допомагають їм знайти роботу та стати продуктивними членами суспільства.
5. Розвиток інклюзивної освіти на рівні вищої освіти, зокрема, в університетах і коледжах.

6. Забезпечення фінансової підтримки для навчання та розвитку дітей з інвалідністю.

7. Розвиток технологій та засобів навчання, які сприяють інклюзивній освіті та допомагають дітям з інвалідністю отримати якісну освіту.

Польща була однією з перших країн, що розпочали інклюзивну освіту ще в 1993 році. У 2011 році було прийнято Закон про систему освіти, який закріплює право на навчання усіх дітей, включаючи дітей з особливими потребами, разом з іншими учнями в загальноосвітніх школах.

Однією з головних проблем інклюзивної освіти в Польщі є недостатній рівень підготовки вчителів для роботи з учнями з особливими потребами. Уроки підтримки та індивідуальні заняття надаються зазвичай з недостатньою кількістю фахівців, або навіть без них. Тому уроки зазвичай проводяться вчителями загальної освіти, які не мають достатньої кваліфікації в галузі спеціальної освіти.

Однак, влада Польщі постійно працює над поліпшенням ситуації. Наприклад, у 2018 році було запроваджено нову програму підвищення кваліфікації для вчителів, що включає модулі з інклюзивної освіти. Крім того, існують різні проекти, що спрямовані на покращення умов навчання учнів з особливими потребами, такі як побудова доступних для них інфраструктур та технічні засоби. [5]

Ще однією із недоліків інклюзивної освіти в Польщі є нерівномірна реалізація цієї системи в різних регіонах країни. Зокрема, у менш розвинених районах може бути відчутний дефіцит необхідних матеріальних ресурсів, що ускладнює організацію інклюзивного навчання

Освіта в Польщі стала більш інклюзивною з кожним роком. Ось декілька позитивних результатів впровадження інклюзивної освіти в Польщі [5]:

- Більшість дітей з інвалідністю отримують можливість навчання в загальноосвітніх школах з допомогою вчителів-інклюзивистів, які допомагають учням з особливими потребами.

- Польська влада фінансує інклюзивну освіту в школах, що забезпечує фінансову підтримку на відкриття нових класів та купівлю необхідного обладнання.
- В Польщі створено Центри інклюзивної освіти, які забезпечують підтримку вчителям і студентам з особливими потребами.
- В Польщі існує можливість вступу до інклюзивної школи з будь-якого місця проживання, якщо батьки так вирішили.
- У Польщі проводяться різноманітні семінари та навчальні курси для вчителів, що допомагає підвищувати їх кваліфікацію в галузі інклюзивної освіти.
- Інклюзивні класи в Польщі забезпечують розвиток соціальної компетентності учнів, адже вони навчаються працювати в команді з різними людьми.
- Запровадження інклюзивної освіти в Польщі сприяє побудові суспільства, яке поважає права людини і приймає різноманітність як вартість.

Україна може перейняти досвід з кожної з країн, які займаються розвитком інклюзивної освіти. З Німеччини можна взяти досвід з використання асистентів та вчителів-спеціалістів, які допомагають учням із спеціальними потребами і забезпечують їм відповідну підтримку. Польща може надати корисний досвід зі створення спеціалізованих класів для дітей із спеціальними потребами.

З Південної Кореї Україна може взяти досвід з використання інноваційних технологій у навчанні та забезпечення широкого доступу до навчальних матеріалів та ресурсів. Крім того, можна взяти на замітку досвід підвищення рівня професійної підготовки вчителів, що включає практичні тренінги та підтримку у формуванні позитивного ставлення до інклюзивної освіти.

Україна також може перейняти досвід країн-членів ЄС у сфері інклюзивної освіти. Важливим аспектом є впровадження концепції "навчання разом", що передбачає включення дітей із різними потребами у звичайні класи,

та забезпечення вчителів необхідними знаннями та навичками щодо роботи з такими учнями.

Загалом, впровадження інклюзивної освіти потребує комплексного підходу, який включає як створення спеціалізованих установ для дітей із спеціальними потребами, так і забезпечення широкого доступу до різних ресурсів та використання інноваційних методів та технологій у навчанні

3.2. Проєкт заходів щодо організації роботи інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти

Цей підрозділ має на меті розробку конкретних інноваційних заходів та стратегій, спрямованих на вдосконалення інклюзивного навчання в українській системі загальної середньої освіти і є ключовим компонентом моєї бакалаврської роботи, оскільки ставить за мету не лише проаналізувати поточний стан інклюзивного навчання, але й запропонувати практичні рекомендації та реальні кроки для поліпшення цієї системи.

Проведене дослідження підтвердило, що організація інклюзивної освіти стикається із певними викликами. Отже, пропонуємо методи щодо вирішення виявлених викликів інклюзивної освіти, які проілюстровано в табл. 3.1:

Таблиця 3.1. - Протидія викликам в організації інклюзивної освіти

Виклик	Методи вирішення
1	2
<i>Обмеженість ресурсів</i>	- Збільшення фінансування: Уряд повинен виділяти більше фінансових ресурсів на розвиток інклюзивної освіти. Це включає збільшення бюджетних асигнувань для навчальних закладів, які здійснюють інклюзивне навчання, а також забезпечення фінансової підтримки для підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. - Підтримка та надання ресурсів: Важливо забезпечити належні умови та матеріально-технічні ресурси для навчання учнів з різними особливостями. Це може включати доступність спеціалізованого обладнання, адаптованої навчальної літератури, інклюзивних технологій та інших необхідних засобів. - Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: Організація систематичних навчань та тренінгів для педагогічних працівників, спрямованих на розширення їхніх знань і навичок у сфері інклюзивної освіти. Це допоможе підготувати вчителів до роботи з різноманітними потребами учнів.

Брак обізнаності та розуміння	- Інформаційна кампанія: Проведення широкомасштабної інформаційної кампанії, спрямованої на популяризацію інклюзивної освіти серед громадськості, батьків, педагогічних працівників та інших зацікавлених осіб. Це включає організацію конференцій, семінарів, дискусійних зустрічей та інших подій, що сприятимуть поширенню інформації та усвідомленню важливості інклюзивної освіти. - Професійна підготовка педагогічних кадрів: Забезпечення належної підготовки педагогічних працівників до роботи в інклюзивному середовищі. Це може включати впровадження спеціалізованих курсів, тренінгів та програм професійного розвитку, спрямованих на поглиблення знань і навичок з інклюзивної освіти. - Залучення батьків та громадськості: Активна співпраця з батьками учнів, громадськими організаціями та представниками громадськості. Важливо організовувати зустрічі, консультації та взаємодію з батьками, щоб пояснити їм суть інклюзивної освіти, відповісти на запитання та враховувати їхні потреби та думки
Негативне ставлення та стереотипи	- Освітній процес та просвіта: Здійснення освітніх заходів, спрямованих на усунення стереотипів і формування позитивного ставлення до інклюзивної освіти. Це може включати проведення лекцій, дискусійних зустрічей, тренінгів та воркшопів для широкої громадськості, батьків та педагогічних працівників. - Медіа та комунікації: Залучення медіа до позитивного висвітлення інклюзивної освіти та публікації історій успіху. Важливо звернутися до журналістів та медіаорганізацій з проханням акцентувати увагу на позитивних аспектах інклюзивної освіти, розбивати стереотипи та просувати ідею рівноправного навчання для всіх учнів. - Розширення досвіду та обмін знаннями: Забезпечення можливостей для обміну досвідом та знаннями між різними освітніми закладами, педагогами та фахівцями. Розробка інтерактивних платформ, форумів та мереж співпраці, де вчителі та інші зацікавлені особи зможуть обмінюватися кращими практиками, інноваційними підходами та успішними історіями реалізації інклюзивної освіти
Проблеми інфраструктури та доступності	- Адаптація навчальних приміщень: Реконструкція та адаптація навчальних закладів з урахуванням потреб учнів з різними особливостями. Важливо забезпечити доступність навчальних приміщень для учнів з фізичними обмеженнями, забезпечити наявність пандусів, підйомників, спеціального обладнання та інших необхідних засобів для комфортного навчання. - Розробка інклюзивних навчальних матеріалів: Розробка та впровадження навчальних матеріалів, які будуть враховувати потреби різних категорій учнів. Це можуть бути адаптовані підручники, електронні ресурси, аудіо- та відеоматеріали зі субтитрами та інші формати, які допоможуть забезпечити доступність навчального матеріалу для всіх учнів. - Забезпечення спеціалізованого обладнання: Важливо забезпечити наявність спеціалізованого обладнання, яке необхідне для навчання учнів з особливими потребами. Це може включати комп'ютери з програмним забезпеченням для осіб з візуальними чи слуховими порушеннями, адаптивні засоби комунікації, технічні пристрої для моторики та інше спеціалізоване обладнання. - Розвиток транспортної доступності: Забезпечення транспортної доступності до навчальних закладів для учнів з обмеженими можливостями. Це може включати встановлення пандусів на об'єктах громадського транспорту
Недостатня підготовка вчителів	- Професійний розвиток: Запровадження програм професійного розвитку для вчителів, спрямованих на підготовку до роботи в інклюзивному середовищі. Це можуть бути тренінги, семінари, майстер-класи, курси та інші форми навчання, які допоможуть вчителям засвоїти необхідні знання, навички та стратегії для успішної реалізації інклюзивної освіти. - Співпраця з університетами та педагогічними інститутами: Зміцнення співпраці з вищими навчальними закладами, що займаються підготовкою майбутніх вчителів. Важливо включити питання інклюзивної освіти в навчальні програми та практичну підготовку студентів, щоб вони могли здобути необхідні компетенції та досвід у цій сфері. - Менторська підтримка: Встановлення менторських програм, де досвідчені вчителі-інклюзівісти надають підтримку та консультування новачкам в цій галузі.

7□ □ □ □

Враховуючи аналіз стану інклюзивної освіти, який був проведений автором раніше, хочемо запропонувати такі інноваційні заходи задля покращення інклюзивної освіти:

— ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

: Інтеграція інноваційних технологій, таких як віртуальна реальність, допоміжні пристрої та програмне забезпечення, може сприяти покращенню інклюзивної освіти. Ці технології дозволяють створювати інтерактивні навчальні середовища, адаптовані до потреб учнів з особливими потребами, забезпечують доступ до навчального матеріалу та сприяють їхньому навчанню та розвитку.

— ☐ ☐ ☐ : Створення спеціально обладнаних класних кімнат з різноманітними навчальними матеріалами та технологіями є ще одним інноваційним методом покращення інклюзивної освіти. Це дозволяє забезпечити комфортне навчання для учнів з особливими потребами та створити сприятливе середовище для їх розвитку.

— ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ : Інноваційний підхід полягає у врахуванні індивідуальних потреб кожного учня та наданні йому належної підтримки. Це може включати розробку індивідуальних навчальних планів, застосування диференційованих методів навчання, установлення індивідуальних цілей та використання адаптивних засобів навчання. Такий підхід дозволяє кожному учневі розвиватись у відповідності до його потреб та здібностей.

— ☐ ☐ ☐ , щоб забезпечити школи необхідними ресурсами та підтримкою для надання інклюзивної освіти учням з інвалідністю.

— ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ у забезпеченні інклюзивної освіти.

Ці інноваційні методи спрямовані на створення більш інклюзивного та доступного освітнього середовища для учнів з особливими потребами. Впровадження таких методів може сприяти покращенню якості інклюзивної освіти в Україні та забезпечити рівні можливості навчання для всіх учнів.

Інноваційні методи, які були описані вище, мають потенціал змінити підхід до інклюзивної освіти та покращити результати навчання для учнів з

особливими потребами. Вони сприяють індивідуальному підходу до кожного учня, забезпечують доступ до нових технологій та ресурсів, а також створюють сприятливі умови для навчання та розвитку.

Реалізація цих методів вимагає спільних зусиль учителів, адміністрації закладів освіти, батьків та органів управління освітою. Необхідна підтримка з боку держави, включаючи фінансову підтримку та надання необхідних ресурсів, а також навчання та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу.

Аналіз і впровадження цих інноваційних методів покращення інклюзивної освіти можуть сприяти створенню більш рівного та справедливого освітнього середовища, де кожен учень має можливість розвиватись і досягати свого потенціалу.

Для успішної реалізації запропонованих інноваційних засобів навчання для покращення інклюзивної освіти в Україні, необхідно врахувати декілька важливих аспектів:

- ☐ ☐ ☐ ☐ : Важливо забезпечити наявність необхідної інфраструктури, яка включає наявність комп'ютерів, планшетів, доступ до Інтернету та програмного забезпечення. Необхідно забезпечити належну підтримку та технічне обслуговування обладнання, а також навчання педагогічного персоналу у використанні цих технологій.
- ☐ ☐ : Вчителі повинні мати необхідні знання і навички у використанні технологій допомоги та інтерактивних засобів навчання. Необхідна підготовка та навчання вчителів щодо використання спеціального програмного забезпечення, адаптації матеріалів для різних особливих потреб учнів, а також вміння використовувати ці технології для створення інклюзивного навчального середовища.
- ☐ ☐ ☐ : Важливо забезпечити індивідуальний підхід до потреб кожного учня з особливими потребами. Технології допомоги та інтерактивні засоби навчання можуть бути налаштовані для відповідності індивідуальним потребам учня, забезпечуючи доступність матеріалів,

адаптацію завдань та розрахунків, підтримку комунікації та спілкування, інтерактивність та зручність використання.

– ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

☐ ☐ . Це включає фінансування для закупівлі необхідного обладнання та програмного забезпечення, забезпечення педагогічного персоналу додатковими навчальними курсами та підручниками, а також забезпечення технічної підтримки та обслуговування.

– ☐ ☐ : Успішна реалізація вимагає співпраці між освітніми установами, органами управління освітою, батьками та громадськими організаціями. Важлива взаємодія і співпраця між усіма зацікавленими сторонами для розвитку та впровадження інноваційних підходів в інклюзивну освіту.

– ☐ ☐ : Необхідно здійснювати систематичний моніторинг та оцінку впровадження технологій допомоги та інтерактивних засобів навчання в інклюзивну освіту. Це допоможе виявити сильні та слабкі сторони, впровадити корекції та покращити ефективність навчального процесу.

Успішна реалізація використання технологій допомоги та інтерактивних засобів навчання в інклюзивній освіті в Україні вимагає комплексного підходу, сприяє покращенню доступності, якості та ефективності освіти для учнів з особливими потребами

Висновки

У даній роботі була проведена детальний аналіз організації інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні. Результати дослідження свідчать про значущість інклюзивної освіти як практики, спрямованої на забезпечення рівних можливостей навчання для усіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних потреб та можливостей.

У процесі дослідження було виявлено, що інклюзивна освіта є складним і мультимодальним явищем, яке вимагає комплексного підходу та впровадження різноманітних стратегій і методів. Нормативно-правове регулювання організації інклюзивного навчання в Україні виявилось недостатнім, тому важливо подальше вдосконалення законодавчої бази та забезпечення її ефективної реалізації на практичному рівні.

Крім того, дослідження показало, що успішна реалізація інклюзивного навчання потребує наявності відповідної інфраструктури, розробки інноваційних педагогічних підходів та підтримки відповідних професійних компетенцій педагогічних працівників. Також виявлено, що успішність інклюзивного навчання визначається наявністю позитивного соціального середовища, яке сприяє взаєморозумінню, толерантності та взаємодії між учасниками навчального процесу.

Дослідження підтверджує важливість подальшого розвитку інфраструктури інклюзивної освіти, зокрема, забезпечення доступності навчальних закладів для учнів з різними видами обмежень та використання спеціальних матеріально-технічних засобів. Також необхідно вдосконалювати підготовку та підтримку педагогічних кадрів, надаючи їм необхідні знання, навички та компетенції для успішного впровадження інклюзивних педагогічних практик.

Подальший розвиток інклюзивної освіти в Україні потребує посилення уваги до соціального включення учнів з особливими потребами. Це передбачає створення сприятливого середовища, де кожен учень має можливість розвиватися на своїй особистісній траєкторії, забезпечуючи йому рівні можливості для навчання, спілкування та самореалізації.

Отже, результати даної кваліфікаційної бакалаврської роботи підкреслюють важливість організації інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти в Україні. Враховуючи знайдені тенденції, проблеми та перспективи, рекомендується подальше розвиток і впровадження

інклюзивних педагогічних практик та забезпечення необхідних ресурсів і умов для успішного функціонування інклюзивної освіти в Україні.

Список джерел

1. 4 Proven Inclusive Education Strategies for Educators (Plus 6 Helpful Resources). *University of San Diego Online Degrees*. URL: <https://onlinedegrees.sandiego.edu/inclusive-education-strategies/> (дата звернення: 16.05.2023).
2. Abdullajonova Sh. Inclusive education and its essence. *International journal of social science & interdisciplinary research* 2022. 11(01), 248–254. URL: <http://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/182> (дата звернення: 16.05.2023).
3. Al-Shammari Z., Faulkner P. E., Forlin C. Theories-based Inclusive Education Practices. *Education Quarterly Reviews*. 2019. Т. 2, № 2. URL: <https://doi.org/10.31014/aior.1993.02.02.73> (дата звернення: 16.05.2023).
4. Berezanska I. Inclusive education in domestic researchers treatments. *Scientific notes on Ukrainian history*. 2019. № 45. С. 130–143. URL: <https://doi.org/10.31470/2415-3567-2019-45-130-143> (дата звернення: 16.05.2023).
5. Chapter 3 Inclusive Education in Poland. *Brill*. URL: <https://brill.com/display/book/edcoll/9789004432789/BP000011.xml> (дата звернення: 16.05.2023).
6. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *United Nations*. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities> (date of access: 16.05.2023).
7. Education. *German Commission for UNESCO*. URL: <https://www.unesco.de/en/education/inclusive-education> (date of access: 16.05.2023).
8. Kim Y. Inclusive Education in Korea: Policy, Practice, and Challenges, 2013. 40 p.
9. Lindner K.-T., Schwab S. Differentiation and individualisation in inclusive education: a systematic review and narrative synthesis. *International Journal of Inclusive Education*. 2020. С. 1–21.

- [illegible]

19. Кудярьська Т. Теоретичні і практичні підходи до впровадження інклюзивної освіти: сучасні наукові дослідження. ☐ ☐ . 2019. Т. 17. С. 346–351. URL: <https://doi.org/10.15330/esu.17.346-351> (дата звернення: 16.05.2023).
20. Мельничук, О. Становлення та розвиток інклюзивної освіти в Україні. *Scientific Papers of the Vinnytsia Mykhailo Kotsyiubynskyi State Pedagogical University Series History*. 2019. (27). С. 54–60. URL: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-27-54-60> (дата звернення: 16.05.2023).
21. Міністерство освіти і науки України - інклюзивне навчання. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ . URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (дата звернення: 16.05.2023).
22. Міністерство освіти і науки України - Інклюзивно-ресурсні центри. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ . URL: <https://mon.gov.ua/ua/dlya-batkiv/karta-irc-ta-zakladiv> (дата звернення: 16.05.2023).
23. Міністерство освіти і науки України - Статистичні дані. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ . URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (дата звернення: 16.05.2023).
24. Омельченко, А. О. Проблеми та перспективи розвитку інклюзії в українських закладах освіти. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ . 2020. (1(332), 123–130. URL [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-1\(332\)-123-130](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2020-1(332)-123-130) (дата звернення: 16.05.2023).
25. Особливості інклюзивної освіти в Німеччині у 2023 році. *Migrant.biz.ua* - ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ . URL: <https://migrant.biz.ua/nimechina/navchannya-de/inkliuzyvna-osvita.html/amp> (дата звернення: 16.05.2023).

26. Порошенко М. Інклюзивна освіта. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 302 с.
27. Про набрання чинності новими нормативно-правовими актами, що зачіпають права та інтереси громадян. ☐ ☐ .
URL: <https://minjust.gov.ua/articles/23855> (дата звернення: 16.05.2023).
28. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text> (дата звернення: 16.05.2023).
29. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV : станом на 1 трав. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text> (дата звернення: 16.05.2023).
30. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями/навчально-методичний посібник / Чеботарьова О. В. та ін. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України, 2018. 123 с.
31. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник / Львів: Український католицький університет, 2015. 360 с.

Ім'я користувача: Соціоекономіка та управління персоналом Кицак Та... ID перевірки: 1015267139
Дата перевірки: 26.05.2023 10:44:40 EEST Тип перевірки: Doc vs Internet + Library
Дата звіту: 26.05.2023 10:50:14 EEST ID користувача: 100005733

Назва документа: Яценцева_керівник_Varic

Кількість сторінок: 47 Кількість слів: 10541 Кількість символів: 84076 Розмір файлу: 117.70 KB ID файлу: 1014941227

4.84% Схожість

Найбільша схожість: 0.72% з інтернет-джерелом (<https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya>)

3.21% Джерела з Інтернету

189

Сторінка 49

3.32% Джерела з Бібліотеки

258

Сторінка 51

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел